

Dnr 0414/22
Justitiedepartementet

YTTRANDE ÖVER SOU 2022:52 – UTÖKADE MÖJLIGHETER ATT ANVÄNDA PREVENTIVA TVÅNGSMEDEL

SAMMANFATTNING

- Civil Rights Defenders vill i första hand avstyrka förslaget om att införa utökade möjligheter att använda tvångsmedel utanför en förundersökning, s.k. preventiva tvångsmedel, för att förhindra allvarlig brottslighet som förekommer inom ramen för kriminella nätverk. Avstyrkandet motiveras bland annat av den höga lagstiftningstakten gällande tvångsmedelsanvändning, en generell avsaknad av utvärdering och överblick över konsekvenserna av dessa förändringar och den aktuella utredningens förkortade utredningstid, i kombination med riskerna för integritetsintrång vid användning av preventiva tvångsmedel.
- Om preventiva tvångsmedel ändå ska införas, vill Civil Rights Defenders i andra hand föreslå ett antal åtgärder i syfte att stärka rättssäkerheten samt skyddet för individens integritet och rätt till privatliv.

ALLMÄNNA SYNPUNKTER

Civil Rights Defenders har granskat utredningens förslag och bakomliggande resonemang utifrån Sveriges internationella åtaganden att respektera och garantera mänskliga fri- och rättigheter. Civil Rights Defenders anser att preventiva tvångsmedel innebär ett omfattande intrång i rätten till privatliv och skyddet för den personliga integriteten. Vi bedömer samtidigt att åtgärderna förvisso kan anses vara en ändamålsenlig åtgärd för att uppnå syftet att bekämpa allvarlig brottslighet, men införandet av sådana åtgärder måste föregås av en ytterst noggrann avvägning mellan båda dessa intressen. Införandet av åtgärderna måste vara absolut nödvändiga för att garantera ett öppet samhälle som företräder de demokratiska värdena.

Vidare är det av största vikt att förslagen är rättssäkra och tillgodoser enskildas tillgång till effektiva rättsmedel i de fall intrånget står i strid med exempelvis Europakonventionens bestämmelser, för att Sverige fullt ut ska leva upp till sina internationella åtaganden vad gäller att respektera och garantera mänskliga fri- och rättigheter.

Preventiva tvångsmedel används när det saknas brottsmisstanke, vilket i sig är en påtaglig utvidgning av brottsbekämpande myndigheters befogenheter. Med anledning av den komplexitet som aktualiseras av preventiva tvångsmedel, är det därför anmärkningsvärt att utredningen om preventiva tvångsmedel fick en förkortad utredningstid.

NÄRMARE OM UTREDNINGENS FÖRSLAG

3 RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

Civil Rights Defenders välkomnar att utredningen, via kommittédirektiven, har bedömt hur förslagen förhåller sig till Sveriges internationella åtaganden avseende mänskliga rättigheter. Civil Rights Defenders noterar dock en avsaknad av hänvisningar till två rättsfall av stor betydelse: *Big Brother Watch mot Förenade Konungariket* samt *Centrum för Rättvisa mot Sverige*, som båda avgjordes av Europadomstolens stora kammare under 2021.¹ Europadomstolens stora kammare utvecklar genom rättsfallen centrala principer kring övervakning och integritet, bland annat nödvändigheten av s.k. "end-to-end safeguards". Sådana skyddsåtgärder innebär att vid användning av hemliga tvångsmedel ska det på nationell nivå finnas en bedömning vid varje stadie av åtgärden gällande nödvändighet och proportionalitet. Fallen rör främst massövervakning inom underrättelseverksamhet, men resonemangen kring integritet och rättssäkerhetsgarantier måste anses vara tillämpliga även för en utredning om preventiva tvångsmedel. Detta innebär krav på att oberoende granskning av användningen av hemliga tvångsmedel ska ske vid dess början, när objektet och vidden av åtgärden definieras, samt när åtgärden har avslutats.

6 INTERNATIONELL UTBLICK

Civil Rights Defenders delar utredningens uppfattning om att frågan om förundersökningens ramar (när förundersökning ska inledas och vilka tvångsmedel som kan användas inom ramen för en förundersökning) är central för utredningen. I förhållande till förundersökning är underrättelseverksamheten, i vilken preventiva tvångsmedel föreslås kunna användas, mycket mindre författningsreglerad. Detta torde ha konsekvenser ur ett rättssäkerhets- samt rättighetsperspektiv. Med anledning av detta bör den internationella utblicken vara mer utförlig, och det underlag som framkommer bör inorporeras i större utsträckning vid fortsatt beredning av utredningens förslag.

7 BEHOVET AV ATT UTÖKA ANVÄNDNINGEN AV PREVENTIVA TVÅNGSMEDEL

- *Civil Rights Defenders anser inte att det finns ett behov av att utöka användningen av preventiva tvångsmedel.*

Civil Rights Defenders instämmer i utredningens särskilda yttrande av Sargon De Basso, Sveriges advokatsamfund vad gäller utredningens behovsbedömning. Vid tidigare överväganden har den öppna polisens behov av preventiv tvångsmedel inte ansetts lika påtagligt som behovet inom Säkerhetspolisens verksamhet, eftersom den öppna polisen till stor del har som syfte att få till lagföring. Utredningen adresserar inte på ett adekvat sätt huruvida det har skett en så pass påtaglig förändring av behovet att det nu motiverar införandet av preventiva tvångsmedel. Därutöver anser Civil Rights Defenders att utredningens bedömning av behovet av preventiva tvångsmedel i större utsträckning bör beakta andra åtgärder som införts eller är på väg att införas för att bekämpa den brottslighet som sker inom ramen för kriminella nätverk.

Utredningen anger att såvitt gäller antalet personer som kan komma att beröras av regleringen har Polismyndigheten bedömt att de 100 ärenden som myndigheten förväntar sig initiera årligen

---

¹ Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom, nos. 58170/13, 62322/14 och 24960/16; Centrum för Rättvisa v. Sweden, no. 35252/08.

kan komma att beröra cirka 150 personer. Tullverket har bedömt att vart och ett av de 30-40 ärenden som myndigheten förväntar sig initiera kan komma att beröra 2-3 personer vardera. Sammantaget är det fråga om en förhållandevis begränsad mängd personer, vilket i sin tur borde väga tyngre i behovsbedömningen samt proportionalitetsbedömningen. Bland annat har SIN påpekat att hemlig dataavläsning har använts i större utsträckning än vad som initialt var tänkt med lagstiftningen.² Detta är en riskfaktor som borde inkorporeras i bedömningen av preventiva tvångsmedel, för att minimera risken att tillämpningsområdet blir för brett i lagstiftning och/eller tillämpning.

8 BÖR DET INFÖRAS UTÖKADE MÖJLIGHETER TILL PREVENTIVA TVÅNGSMEDEL?

- *Civil Rights Defenders avstyrker införandet av möjligheter till preventiva tvångsmedel.*

Civil Rights Defenders delar utredningens uppfattning om svårigheterna med att bedöma effektiviteten i att använda tvångsmedel preventivt. För att en rättighetsinskränkande åtgärd ska vara tillåten faller en tung bevisbörda på den ansvariga staten att visa att den inskränkande åtgärden är effektiv i förhållande till det syfte som den avser att uppnå. Utredningen har inte analyserat detta tillräckligt och har inte presenterat tillräckligt stöd för att preventiva tvångsmedel är effektivt. Sett till detta, och utredningens i övrigt omfattande uppdrag, är det anmärkningsvärt att utredningen fick en förkortad utredningstid, vilket torde negativt påverka omfattningen av behovsbedömningen.

Civil Rights Defenders noterar att de senaste åren har inneburit ett stort antal lagstiftningsprojekt inom tvångsmedelsområdet – varav ett flertal pågår parallellt med utredningens arbete. Detta innefattar bland annat hemlig dataavläsning, som är tidsbegränsad och ska utvärderas efter fem år. I propositionen *Hemlig dataavläsning* ansåg regeringen att bedömningen om hemlig dataavläsning innebar ökade risker för den personliga integriteten, skulle göras med utgångspunkt i de gällande reglerna, dvs. utifrån en jämförelse med nuläget.³ Civil Rights Defenders anser att en sådan jämförelse med nuläget försvåras väsentligt av utredningens förkortade utredningstid, samt svårigheten att få överblick över den sammantagna påverkan på den personliga integriteten på grund av en väldigt hög takt i lagstiftningsarbetet.

Utredningen hänvisar i denna del till den erfarenhet som finns inom området idag, vilket alltså utgörs av Säkerhetspolisens verksamhetsområde. Civil Rights Defenders ställer sig tveksam till huruvida den öppna polisen och Säkerhetspolisen verkligen är jämförbara, vad gäller behov, effektivitet och bedömningen av proportionalitet.

Utredningen pekar själva på att det på underrättelsestadiet saknas en konkret brottsmisstanke och det finns därför en större risk för att tvångsmedlet i vissa fall används mot en person som senare inte visar sig vara delaktig i brott. Därför anser Civil Rights Defenders att utredningen i större utsträckning även borde väga in utomstående/tredje parts integritet, då det följer av tvångsmedlets natur att fler än den som är det faktiska föremålet för ett hemligt tvångsmedel också kan drabbas. Civil Rights Defenders saknar även en analys av integritetsinskränkningar som går bortom individens intresse, för att undersöka och synliggöra samhällliga konsekvenser när myndigheter får utökade befogenheter att använda hemliga tvångsmedel.

² Polisen använder spionprogram mer än väntat - Nyheter (Ekot) | Sveriges Radio.

³ Prop. 2019/20:64 s. 85.

9 ETT UTÖKAT TILLÄMPNINGSSOMRÅDE

En särskild fråga för utredningen rör huruvida ett utökad tillämpningsområde bör skapas genom ändringar i det befintliga regelverket eller om det krävs ett nytt regelverk vid sidan om detta. Utredningen har valt att redovisa bedömningarna med utgångspunkt i den befintliga lagstiftningen, varför preventivlagen och dess förarbeten används i stor utsträckning.

Civil Rights Defenders beklagar att utredningen inte utforskar andra möjligheter – såsom beaktande av tröskeln för att inleda förundersökning. Utredningen nämner att det i doktrin har argumenterats för att en möjlig lösning är att förundersökning kan inledas även när det finns anledning att anta att det förövats brottslig verksamhet av visst slag, vilket skulle leda till att tvångsmedel enligt rättegångsbalken kan tillämpas i ett tidigare skede.⁴ Utredningen anser att en sådan grundläggande förändring av rättegångsbalkens systematik inte omfattas av utredningens uppdrag, varför förslaget inte behandlas vidare.

Som tidigare understrukits (se kommentaren kring 6 Internationell utblick) är förundersökningen, i jämförelse med underrättelseverksamheten, i mycket större utsträckning författningsreglerad, vilket i sin tur är fördelaktigt ur ett rättssäkerhets- och rättighetsperspektiv. Med anledning av detta, bör utredningen även ha prövat förundersökningens ramar och trösklar i förhållande till dess uppdrag.

Enligt nuvarande lagstiftning är det framför allt Säkerhetspolisen som har befogenhet att använda preventiva tvångsmedel. Det är till stor del denna verksamhet som utredningens jämförelser sker gentemot. Civil Rights Defenders menar att denna jämförelse är vanskelig i förhållande till utredningens mål och förslag, eftersom Säkerhetspolisens användning av preventiva tvångsmedel inte syftar till lagföring i första hand, utan snarare till att förhindra ett antal stadgade brott som också ligger inom huvudfåran för de aktuella aktörernas brottslighet. I kontrast till Säkerhetspolisen syftar arbetet inom den öppna polisen snarare till att lagföra brott, varför jämförelsen av verksamheternas metoder och behov inte är adekvat. Därutöver kan det ifrågasättas huruvida utredningens förslag på brottskatalog är en träffsäker avgränsning.

9.3 Kvalifikationskrav inom det utökade tillämpningsområdet

- *Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget om att tvångsmedelsanvändning inom det utökade tillämpningsområdet endast ska komma i fråga när detta är av synnerlig vikt för ändamålet med åtgärden.*

Kravet innebär inte att den vidtagna åtgärden ensam måste kunna medföra att ett brott förhindras. Därför krävs en samlad bedömning av omständigheterna för att bedöma om kravet är uppfyllt. En sådan bedömning måste hålla hög kvalitet och uppfylla krav på rättssäkerhet, varför det är viktigt att behöriga att göra sådana bedömningar har adekvat kompetens och att sådana bedömningar dokumenteras för att möjliggöra tillsyn och kontroll.

9.6 Brottslig verksamhet inom en organisation eller grupp

Utredningen bedömer att det utökade tillämpningsområdet inte ska avgränsas genom en definition av kriminellt nätverk, och att regelverket måste vara utformat så att det kan motverka brottslig verksamhet oavsett i vilken kontext den begås. Samtidigt hänvisar utredningen till regeringens bedömning att en grupp består av minst två personer som är beredda att agera gemensamt eller för varandras räkning. Utredningen menar också att det, i enlighet med

---

⁴ Jfr Per Olof Ekelöf I SvJT, 1982, s. 654.

preventivlagen, inte kräver att det ska röra sig om brottslig verksamhet som utövas inom ”tätt slutna organisationer eller sammanslutningar”, varför begreppet även kan tillämpas avseende mer löst sammansatta grupperingar. Det krävs inte heller att den som utför den brottsliga verksamheten tillhör ett kriminellt nätverk eller har en viss grupptillhörighet.

Civil Rights Defenders har förståelse för de svåra avgränsningar som aktualiseras av utredningens uppdrag, men anser att utredningens slutsats leder till en alldeles för omfattande och oförutsägbar definition. Det innebär att bestämmelsen kan komma att träffa grupperingar och personer som inte omfattas av vad som kan anses vara ett kriminellt nätverk, vilket innebär att preventiva tvångsmedel kan komma att drabba personer som befinner sig långt ifrån den avsedda målgruppen. Med anledning av den integritetsinskränkning som preventiva tvångsmedel innebär och utredningens uppdrag, ser Civil Rights Defenders ett behov av att se över mekanismer för att säkerställa att tillämpningsområdet begränsas ytterligare, för att på så sätt öka förutsebarheten och samtidigt minska riskerna för godtycklighet.

9.7.2 Brottskatalogen

- *Civil Rights Defenders avstyrker utredningens förslag, och menar att brottskatalogen bara ska omfatta brottet mord.*

Civil Rights Defenders menar att brottskatalogen måste vara proportionerlig i förhållande till den inskränkning av individens integritet och privatliv som preventiva tvångsmedel innebär. Därav kan inte heller preventiva tvångsmedel utformas för att ta sikte på *all* eventuell brottslighet som förekommer inom ramen för kriminella nätverk. Med anledning av vad som tidigare lyfts i remissvaret gällande den breda definitionen av kriminella nätverk, brottslig verksamhet och ”organisation eller grupp”, anser Civil Rights Defenders därför att brottskatalogen för preventiva tvångsmedel bör begränsas till att enbart omfatta allvarliga brott mot liv och hälsa. Detta torde också vara ändamålsenligt i förhållande till utredningens uppdrag. Med anledning av detta bör preventiva tvångsmedel begränsas till att endast avse mord.⁵

Därutöver lyfter även Brå i sitt remissvar till utredningen att ”den brottslighet som förslaget syftar till att förhindra – allvarliga våldsbrott såsom skjutningar och sprängningar – måste betraktas som extraordinära händelser även i denna miljö. Därigenom torde träffsäkerheten och därmed nyttan av de preventiva tvångsmedlen vara mindre jämfört med Säkerhetspolisens användning.”⁶

10 RÄTTSSÄKERHETSGARANTIER

Genom preventiva tvångsmedel kan betydande mängd uppgifter göras tillgänglig för brottskampande myndigheter. Bland dessa uppgifter finns typiskt sett mycket integritetskänslig information, exempelvis privata bilder och dagboksanteckningar, som helt saknar betydelse för utredning av brottet. Införandet av preventiva tvångsmedel innebär en ökad risk för att personer som inte har begått brott, eller kommer att begå brott, drabbas. Dessa faktorer måste tas i åtanke vid utformande av rättssäkerhetsgarantierna.

Tillstånd för att använda hemliga tvångsmedel för att insamla flera uppgiftstyper över längre tidsperioder utgör ett större integritetsintrång. Därför är det centralt att övervaka utformningen av en ansökan samt frågan om hur tvångsåtgärden ska verkställas. Det är också vanligt förekommande att hemliga tvångsmedel används parallellt, vilket innebär att

⁵ Se även särskilt yttrande till utredningen från Sargon De Basso, Sveriges Advokatsamfund.

⁶ [Remissyttrande över betänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel \(SOU 2022:52\) \(bra.se\)](#)

proportionalitetsprincipen måste göras i förhållande till den sammanlagda användningen av hemliga tvångsmedel.

Vad gäller förutsebarhet hänvisar Civil Rights Defenders till vad som ovan redogjorts om problematiken kring definitionen av vem som kan komma att utsättas för preventiva tvångsmedel.

10.4 Offentliga ombud

- *Civil Rights Defenders föreslår att offentliga ombud ska medverka vid tillståndsprövningen för det utökade tillämpningsområdet avseende samtliga hemliga tvångsmedel.*

Utredningen om rättssäkerhetsgarantier har utvärderat systemet med offentliga ombud och anför att systemet har bidragit till att sammanträden fått en bättre struktur, att processen har blivit mer kontradiktorisk och att ombudens åsikter inte sällan leder till att ansökningar justeras eller tillstånd begränsas i förhållande till den ursprungliga ansökan.⁷

Med anledning av att preventiva tvångsmedel utgör en betydlig utökning av tillämpningsområdet för hemliga tvångsmedel, bör rättssäkerhetsgarantierna vara så starka som möjligt. Detta innebär att offentliga ombud även bör medverka vid tillståndsprövningen för ärenden om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och postkontroll, utöver de av utredningen föreslagna tvångsmedlen.

10.5 Tillståndsbeslutet innehåll

- *Civil Rights Defenders föreslår att det vid beslut om tvångsmedel enligt det utökade tillämpningsområdet alltid ska vara obligatoriskt för domstolen att ange särskilda villkor till skydd för den personliga integriteten.*

Utredningen har funnit att det inte bör vara obligatoriskt med särskilda villkor vid tillståndsgivning av preventiva tvångsmedel. Civil Rights Defenders delar inte utredningens slutsats. Bland annat har SIN tidigare påpekat att avsaknad av villkor i tillstånd innebär att det i efterhand inte är möjligt att kontrollera att en hantering som uppges ha diskuterats i samband med tillståndsprövningen efterlevs.⁸ SIN är en av de centrala rättssäkerhetsgarantierna vid användning av hemliga tvångsmedel och dess tillsyn stärks av att det blir obligatoriskt för domstolen att ange särskilda villkor vid beslut om tillstånd.

I sammanhanget ska det också påpekas att SIN granskar användningen av hemlig dataavläsning i ett antal tvångsmedelsärenden som handlagts vid olika åklagarkammare. Så sent som slutet av 2021 visade SIN:s granskning bl.a. att ansökningarna om och tillstånden till hemlig dataavläsning i flera fall innefattat anmärkningsvärt långa tidsperioder.⁹ SIN menar att detta inger betänkligheter, särskilt mot bakgrund av att det inte finns några övergångsbestämmelser i lagen om hemlig dataavläsning som innebär en begränsning i det här avseendet, ej heller någon lagstadgad borte gräns för tid som ligger innan tillståndet meddelas. Åtgärder för att komma tillrätta med dessa brister bör tas i beaktande av utredningen och den fortsatta beredningsprocessen.

---

⁷ SOU 2018:61 s. 153 ff.

⁸ [Dnr-92-2020-Uttalande-Granskning-av-arenden-vid-AM-i-vilka-hemlig-dataavlasning-anvants.pdf \(sakint.se\)](#).

⁹ Ibid.

10.6 Upphävande av tillståndet

- *Civil Rights Defenders föreslår att SIN ska ha möjlighet att häva pågående tvångsmedelsanvändning.*

Enligt Europadomstolen bör en pågående tvångsmedelsanvändning stå under tillsyn, och tillsynsorganet bör ha befogenheter att avbryta en pågående tvångsmedelsåtgärd. Med anledning av att preventiva tvångsmedel tar sikte på situationer där det saknas brottsmisstanke, anses det vara angeläget att en oberoende tillsynsmyndighet också har ett utökat mandat att häva pågående tvångsmedelsanvändning.

10.10 Underrättelse till enskilda

- *Civil Rights Defenders tillstyrker utredningens förslag om underrättelse till enskilda samt att även postkontroll bör omfattas av kravet på underrättelse till enskilda.*
- *Civil Rights Defenders föreslår att tidsfristen för underlåtelse av underrättelse ska förlängas från ett år till ett år och sex månader.*

Enligt Civil Rights Defenders överväger fördelarna med en reglering som innebär en absolut tidsgräns för prövning av underrättelsefrågan nackdelarna. För att regeln inte alltför ofta ska leda till att underrättelse underlåts på grund av men för utredningen, bör fristen bestämmas till längre än ett år (som är den nuvarande regleringen). Vi anser att en tidsfrist på ett år och sex månader framstår som lämplig och ändamålsenlig.

Enligt nuvarande reglering föreligger underrättelseskyldighet mot den person som har varit utsatt för åtgärden, samt i förhållande till innehavaren av ett telefonnummer eller annan adress, en elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats. Underrättelseskyldigheten omfattar inte några andra än de som nyss nämnts, trots att de kan ha varit föremål för omfattande avlyssning eller övervakning, till exempel medlemmar i den misstänktes hushåll.¹⁰ Civil Rights Defenders anser att frågan om huruvida integritetsinskränkningen för tredje part vid preventiva tvångsmedel behöver utredas noggrannare, och vid behov föranleda utökning av underrättelseskyldigheten.

10.11 Tillsyn och kontroll

Införande av preventiva tvångsmedel kommer att ställa ökade krav på tillsynsverksamheten, vilket innebär att SIN måste ha tillräckliga resurser för att utöva sitt uppdrag. Utöver resurser är det också centralt att dokumentationen av de brottsbekämpande myndigheterna görs på ett sätt som möjliggör för SIN att faktiskt utöva tillsyn och kontroll.

Civil Rights Defenders saknar i denna del en gedigen utvärdering av hur det nuvarande tillsyns- och kontrollsystemet förhåller sig till en utökad användning av preventiva tvångsmedel, och om det skulle behövas förändringar eller förstärkningar för att upprätthålla en adekvat rättssäkerhet samt uppfylla kraven på efterhandskontroll.

11.1 Den nya lagstiftningen ska tidsbegränsas samt 12 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

- *Civil Rights Defenders tillstyrker att lagstiftningen om preventiva tvångsmedel ska vara tidsbegränsad.*

---

¹⁰ Prop. 2006/07:133 s. 95 f.

- *Civil Rights Defenders föreslår att den nya lagstiftningen inte träder i kraft innan en helhetsbedömning har gjorts kring de senaste årens reformer inom tvångsmedelsanvändning, exempelvis lagen om hemlig dataavläsning.*
- *Civil Rights Defenders föreslår att det tydliggörs hur och när en oberoende utvärdering av lagstiftningen ska ske, samt att detta måste äga rum innan en eventuell förlängning beslutas.*

Civil Rights Defenders delar utredningens bedömning om att en tidsbegränsning är nödvändig med anledning av riskerna för enskildas personliga integritet. På så vis kan ytterligare underlag införskaffas inför ett ställningstagande till om bestämmelserna i fråga bör permanentas. Civil Rights Defenders vill dock understryka att en utvärdering av lagstiftningen ska vara oberoende och värna om rättssäkerhet samt individens fri- och rättigheter, samt måste beaktas innan en eventuell förlängning röstas igenom.

13 KONSEKVENSER

Alla tvångsmedel innebär en risk för integritetsintrång, varför det är fundamentalt att lagstiftning implementeras efter ett gediget beredningsarbete där aspekter som ändamål, proportionalitet, behov och rättssäkerhet tas i noga beaktande. Civil Rights Defenders noterar med oro att det under de senaste åren har genomförts flera lagstiftningsåtgärder inom straffsystemet, som bland annat har inneburit att tvångsmedel har utökats, både vad gäller tillämpningsområde samt metoder. Exempel på detta är den tidigare nämnda lagstiftningen om hemlig dataavläsning, som infördes 2020, samt genomsökning på distans, som i sin tur infördes 2022.

Den höga lagstiftningstakten har inneburit att flera av de senaste årens reformer om tvångsmedel ännu inte har utvärderats. Det straffrättsliga regelverket har utformats för att svara mot högt ställda krav på rättssäkerhet i form av förutsebarhet, proportionalitet och likabehandling. Dessa krav förutsätter att systemet är tydligt och överblickbart. Även om enskilda lagstiftningsärenden var för sig kan rättfärdigas samt innehåller separata proportionalitetsbedömningar, innebär det likväl att det saknas helhetsbedömning av effekten av samtliga åtgärder på området som införts eller kommer införas inom snar framtid.

Med dessa frekventa förändringar i beaktande, anser Civil Rights Defenders att en överblick och helhetsbedömning av straffsystemet är nödvändig. Den bör dessutom genomföras så snart som möjligt, och fortlöpande uppdateras samt utvärderas för att säkerställa att rättsstatliga principer fortsätter att utgöra grundbultar i regleringen av tvångsmedel. Om lagstiftningstakten fortskrider utan dessa åtgärder, finns det en risk att ineffektiva eller oproportionerliga reformer genomförs. Detta kan negativt påverka lagstiftningens kvalitet. En otydlig och svårtillgänglig reglering innebär även en ökad risk för att misstag begås vid användning av tvångsmedel, vilket inte kan anses vara godtagbart ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Remissvaret har beretts av Jenny Nguyen.

Stockholm som ovan,

John Stauffer
Chefsjurist